

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ FAKULTA

Katedra zpěvu a operní režie

Zpěv

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Benjamin Britten - The Poet's Echo

Eva Kývalová

Vedoucí práce: doc. Helena Kaupová

Oponent práce: prof. Jana Jonášová

Praha, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma

Benjamin Britten - The Poet's Echo

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne .....

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

V této práci jsem se zaměřila na písňový cyklus anglického skladatele Benjamina Brittena *The Poet's Echo*, který vychází z poezie ruského spisovatele Alexandra Sergejeviče Puškina. Benjamin Britten tento svůj cyklus věnoval svým blízkým přátelům Galině Višněvské a Mstislavu Rostropovičovi, kteří dílo také uvedli premiérově v Moskvě. Cílem mého příspěvku bylo tedy nastínění pozadí vzniku tohoto obdivuhodného díla, představení všech stěžejních postav zainteresovaných a také zmapování textové a obecně hudební myšlenky cyklu.

Klíčová slova:

Benjamin Britten, *The Poet's Echo*, písňový cyklus, Galina Višněvská, Alexandr Puškin, Mstislav Rostropovič

Abstract

In this thesis I focused on song cycle written by english composer Benjamin Britten *The Poet's Echo*, which is based on poems by russian writer Aleksander Sergeevich Pushkin. Benjamin Britten dedicate his song cycle to his close friends Galina Vishnevskaya and Mstislav Rostropovich, who performed this piece on premiere performance in Moscow. The purpose of my contribution was to outline the background of the admirable work, introduce all key persons interested in the piece and mapping of lyrics and music view in general in this cycle.

Key words:

Benjamin Britten, *The Poet's Echo*, song cycle, Galina Vishnevskaya, Aleksander Pushkin, Mstislav Rostropovich

Poděkování

Velmi ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce a také pedagožce v průběhu téměř celého studia doc. Heleně Kaupové za podporu, trpělivost, cenné rady a především velmi lidský a vřelý přístup, který mi projevila nejen při tvorbě této práce ale po celou dobu studia.

Obsah

Úvod.....	7
1. Benjamin Britten.....	9
2. Benjamin Britten a písňové cykly	17
3. Britten a jeho blízcí přátelé.....	19
3. 1. Mstislav Rostropovič	19
3. 2. Galina Višněvská	21
4. Britten a Rusko	25
5. The Poet's Echo.....	27
5.1. Alexandr Sergejevič Puškin.....	34
5.2. Text písňového cyklu.....	36
Závěr.....	39
Citace zdrojů	41
Seznam obrázků	42
Seznam notových ukázek	43
Přílohy.....	44
Přílohy 1 - fotografie	44
Přílohy 2 - text písňového cyklu rusky - český překlad - anglicky	47

Úvod

Téma práce, dá se říct, si mě našlo samo. Díky mému půlročnímu pobytu v anglickém Manchesteru jsem měla možnost dovědět se a blíže poznat anglickou vokální literaturu. Jedním z největších skladatelů a to především moderní doby je v Anglii právě Benjamin Britten.

Benjamin Britten, jako autor, není příliš frekventovaný při výběru repertoáru v našich školách, což může být na jednu stranu způsobeno potřebnou vyšší úrovní technické zdatnosti pěvce. Musím ale říci, že se dají najít také díla, které nejsou tolik komplexní a pro prvotní seznámení pro Brittenovu hudbu přímo vhodné.

Britten je skladatelem 20. století, kdy se již stírají tradiční principy, tonalita a konkrétně Britten hojně využívá složitějších rytmických útvarů. To může řadu interpretů odradit. V mém případě to ale bylo přesně naopak. Poprvé jsem jako interpretka nastudovala roli Titanie v opeře *Sen noci svatojánské*, která má árie radostné, tonálně stálé a text užívá v melodii velmi přirozeně a samozřejmě se zde snoubí myšlenky samotné předlohy Williama Shakespeara.

Co se týká vokální hudby Benjamin Brittena obecně, velmi mi připomíná hudbu našeho skladatele Leoše Janáčka. Stačí se jen zaposlouchat do některých děl, které jsem měla možnost vyslechnout, jako byl *Peter Grimes*, *Billy Budd*, *The Turn of the Screw* a mnoho písní. Toto mé tvrzení mi potvrdili i mnozí angličtí teoretikové, kteří Janáčkovu hudbu podrobně analyzovali. Spojení mezi těmito skladateli může napovídat výběr až velmi realistických tématů, ale z mého pohledu je to především využití melodičnosti řeči, jazyku v melodii zpěvní. Proto bych ze svého interpretačního hlediska řekla, že i když jsou díla Brittena technicky náročnější, velmi dobře se zpívají a respektují přirozené polohy jednotlivých hlasových oborů. Také na poslech se může až zdát, že party jsou relativně jednoduché, dávají dobře vyniknout barvě hlasu a poskytují často prostor pro interpretační invenci.

Přestože Britten skládal v době skladatelů dodekafonických, atonálních či jiných, nových, moderních, stylů kompozice, ponechal si jistou tradici. Sám obdivoval hudbu starých mistrů, jako byl Mozart, Rossini, Čajkovskij a dalších. Možná právě proto se nikdy nedal směrem svých současníků, jako byl například A. Schönberg. V jeho hudbě můžeme najít jistou uvolněnou tonalitu, či absenci tonálního centra, ovšem pro

hudebníka, který se zamyslí a chvíli se bude zabývat Brittenovou hudbou, bude jeho hudební styl postupem času jasnější.

Nabídka k uvedení písňového cyklu *The Poet's Echo* na písňovém festivalu v Manchesteru, přišla v pravý čas. Písňový cyklus byl zde rozdělen do tří částí pro tři interpretky. Považuji tento cyklus za nesmírně zajímavý, jak po hudební stránce, tak také v celém kontextu vzniku a také jeho role v Brittenově životě.

Proto bych ráda ve své diplomové práci pojednala jednak o životě Benjamina Brittena, kdy jej v průběhu postupně formovali jak rodiče, tak jeho životní partner a v neposlední řadě hudební přátelé. Mezi nimi byli také manželé Mstislav Rostropoviš a Galina Višněvskaja, kterým patří také místo v této práci.

Dále bych se ráda zamyslela nad původem básní, použitých pro tento cyklus s jejich překlady.

Vzhledem k tomu, že nejbližze znám první tři písně cyklu, uvedu také základní hudební stavbu písní.

1. Benjamin Britten

Obrázek 1 Benjamin Britten

22. 11. 1913 - 4. 12. 1976

Edward Benjamin Britten byl anglickým skladatelem, pianistou a dirigentem pocházejícím z pobřežního města Lowesoft. Byl nejmladší ze čtyř sourozenců a tak jméno Benjamin dostává hned jasný význam.

Svá studia začal na Royal College of Music London a ukončil je s vyznamenáním a také prvními úspěchy na veřejných uvedení svých děl.

Ihned po studiích začal Britten pracovat jako komponista pro divadlo, dokumentární filmy a rozhlas. Tato praxe mu pomohla rozvíjet skladatelskou nápaditost a pohotovost, kterou mohl dále využít při příležitostných dílech jako rozhlasové kompozice, komorní skladby pro různá obsazení nástrojů, sborové skladby i dokumentární série.

Benjamin Britten sám zpíval v madrigalovém souboru, což je velmi dobře znát v jeho vokálních dílech, protože zde můžeme sledovat krásnou melodickou linku spojenou s poetickými texty a přitom s novými nápady dvacátého století.

Ve svém kompozičním stylu je ovlivněn Henrym Purcellem, je dosti inspirován anglickým folklórem a také italskou operou 19. století. I když se v jeho době začaly vyvíjet nové racionální a uměle konstruované skladatelské principy, Britten je typický spíše spontánností a kompoziční lehkostí, které se pojí více k W. A. Mozartovi a v jeho době např. I. F. Stravinskému, v jeho neoklasicistním období, než k novátorskému A. Schönbergovi a jeho dodekafonické škole.

Jeho pozdějším životním partnerem se stal pěvec Peter Pears. Není tedy divem, že Benjamin Britten je světově známý především pro svá vokální díla. Napsal celkem 16 oper, 15 písňových cyklů, více než 60 písní a další vokálně instrumentální a chorální skladby. [1], [2]

Obrázek 2 Benjamin Britten a Peter Pears

Benjamin Brittena můžeme bez nadnesení označovat jako “zázračné dítě”. Podobně jako W. A. Mozart začal Britten komponovat již v pěti letech. Ve svých devíti letech dokončil první houslový kvartet, v šestnácti letech dokončil

symfonii, deset klavírních sonát, šest kvartetů a mnoho písní. Později v dospělosti využil skladby napsané v období od devátého do šestnáctého roku a vytvořil takzvanou *Simple Symphony* (vydána 1934).

V roce 1930 zahájil Benjamin Britten studium Royal College of Music v Londýně, kde byl studentem skladby Johna Irelanda a studentem klavíru u Arthura Benjamina. Bohužel později sám Britten označil studium na RCM za nepříliš užitečné. Mohlo to být jednak proto, že ředitelem byl Sir Hugh Allen, spolupracovník skladatele a profesora RCM Ralpa Vaughana Williamse. Vaughan Williams přímo neměl rád brilantnost a technickou virtuozitu samu o sobě a tak vyjadřoval svou nelibost k dílům profesora Franka Bridge, u kterého bral Britten hodiny ještě před nástupem na Royal College of Music.

Velkou pozornost hudební veřejnosti si zasloužil kvartetem pro hoboj a smyčce *Phantasy Quartet*, který byl přednesen roku 1934 na festivalu Mezinárodní společnosti pro současnou hudbu spolu s vokální skladbou *A boy was born*, která byla tehdy považována za nejlepší skladbu Benjamina Brittena z období mládí.

Po získání stipendia na RCM využil finanční prostředky na cestu do Vídně, kde se chtěl setkat s Albanem Bergem a také u něj studovat. Dostalo se mu velkých úspěchů ze strany Mezinárodní společnosti pro současnou hudbu, kdy byl pozván k účasti na festivalech ve Florencii a Barceloně a dále na Norwich festivalu.

Po úmrtí své matky, zpěvačky a klavíristky Edith Britten roku 1937, poznal Britten tenoristu Petera Pearse, který jej celý život inspiroval a stal se jeho uměleckým i osobním přítelem.

V letech 1939 - 1942 před vypuknutím 2. světové války pobývali Britten a Pears ve Spojených státech amerických. K emigraci z předválečné Evropy Brittena a Pearse vedl mimo jiné i fakt, že Britten byl odpůrcem vojenské služby, což v pozdějších letech také vyjádřil ve svém duchovním díle *War Requiem*. V USA Britten naprosto upoutal pozornost, mimo jiných, dirigenta Sergeje Alexandroviče Kusevického (1874-1951)¹, který jej požádal o napsání opery *Peter Grimes*. Tato

---

¹ Významný americký dirigent a kontrabasista ruského původu. Jeho pedagogem v Moskvě byl český první kontrabasista v moskevském Bolšoj Těatr Josef Rambousek. Jako dirigent debutoval v berlínské Beethovenhalle.

opera je založena na jedné z básní Georga Crabbea (1754-1832)² *The Borough*. Po návratu do Anglie operu dokončil a toto dílo jej zařadilo mezi největší osobnosti anglické hudby. [2], [3], [4], [5]

Britten byl velmi zaujat výstavbou i formálním obsahem opery a jeho cílem ve svých dílech bylo přinést především brilantnost, vitalitu a volnost. Tyto parametry postrádal hlavně v operách z dob Henryho Purcella.

Britten byl jako operní skladatel velice ceněn pro svou zručnost v užití anglických slov ve zpěvním partu, pro orchestrální mezihry a také pro určitou dramatičnost a charakteristickou psychologickou hloubku zvolených témat. Opakujícími tématy v jeho operách jsou boj outsiderů proti nepřátelské společnosti a korupce nevinnosti.

Po první opeře *Peter Grimes* následuje kompozice jedné z nejzajímavějších komorních oper *Rape of Lucretia* (Zneuctění Lukrécie), která má v obsazení orchestru dechový kvintet, houslový kvintet, harfu a bicí nástroje. Tímto uspořádáním nástrojů docílil velké bohatosti barev.

Komorní operou *Rape of Lucretia* započala své působení operní společnost "English Opera Group", kde Benjamin Britten představoval uměleckého ředitele, skladatele a dirigenta. Se založením "English Opera Group" souvisí také jeden z nejdůležitějších hudebních festivalů v Anglii "Aldeburgh Festival", který se stal pro Brittena centrem hudebních aktivit a vznikl právě rok po dokončení opery *Rape of Lucretia*.

V roce 1947 přichází na řadu komická opera *Albert Herring* a dále nová úprava *The Beggar's Opera* (*Žebrácká opera*), kde původní hudbu zaranžoval a přeinstrumentoval. *Žebrácká opera* má velký význam v anglických dějinách³. Jako další v pořadí komponuje Britten dětskou operu *Let's Make an Opera* (*Udělejme si operu*), v roce 1951 má premiéru opera *Billy Budd*, o dva roky později při příležitosti

---

² Anglický klasicistní básník, entomolog, anglikánský kněz. Byl velmi realistickým autorem popisujícím detaily všedního života. Byl vzbouřencem proti sférám "vznešené fantazie", ke které byli jeho současníci nuceni. Žádal o právo básníka popisovat běžné skutečnosti a utrpení lidského života.

³ *Žebrácká opera* se dočkala dodnes asi dvanácti adaptací, mimo jiné také od Václava Havla, který pominul hudební stránku a adaptoval operu do podoby hry, která byla později také zfilmována.

korunovace královny Alžběty II v červnu 1953 je uvedena opera *Gloriana*. Poslední Brittenovou operou je *The Turn of the Screw*.

Další vokálně-instrumentální formou, kterou se Britten zabýval jsou čtyři církevní alegorie, ve kterých spojuje jevištní principy tradičního japonského hudebního dramatu "Nó" a anglického středověkého církevního dramatu. Církevním podobenstvím jsou *Curlew River*, *The Burning Fiery Furnace* a *The Prodigal Son*. Přechodem mezi alegorií a církevní operou je pak *Noye's Fludde*.

Právě těmito kombinacemi divadelního ztvárnění duchovní tematiky Britten dokazuje, že hudební divadlo vážnějších témat se může provádět také jinde než v operních domech.

Ochota Benjamin Brittena stále experimentovat s moderními hudebními styly, formami, zvuky a novými divadelními prostředími se ukázala jako nesmírně plodná.

Brittenovo největší duchovní dílo je opět skladba vokálně-instrumentální a je to *War Requiem* (Válečné requiem) pro sbor a orchestr. Toto requiem je otextováno jednak liturgickými texty mše requiem a také básněmi Wilfreda Owena, který byl zabit v 1. světové válce. Válečné requiem bylo označováno jako nejpůsobivější duchovní dílo od dob Williama Waltona a jeho kantáty *Belshazzar's Feast*. Britten i nadále pokračoval se skládáním protiválečných skladeb (*Cantata Misericordium*, *Owen Wingrave*). Neméně významnými duchovními skladbami jsou *Hymn to St. Cecilia*, *Ceremony of Carols*, *Rejoice in the Lamb*, *St. Nicolas*, *Spring Symphony* a *Voices for Today*, která byla napsána roku 1965 při příležitosti výročí 20 let od založení Organizace spojených národů. [2], [3]

Obrázek 3 Benjamin Britten a Peter Pears

Vokální dílo operní a také písňová forma byla z většiny psána Brittenem pro Petera Pearse. Korespondence mezi oběma umělci je hluboce dojemná. Byl mezi nimi velmi symbiotický vztah, kde pěvec inspiroje skladatele a skladatel tvoří kariéru pěvce.

Říká se ale, že Peter Pears měl ve skutečnosti dosti specifický hlas. Přesto se zdá, že Britten byl právě nejvíce inspirován zvláštními hlasy. Pearsův hlas byl ohnivý, dosti nazální a disponoval také velkorysým vibrátem. Nebyl ale z těch pěvců, kteří vibráto v hlase neumějí zastavit, měl nad ním pevnou kontrolu. Ovšem rovnějších tónů využíval liberálně. Postupem let nastřádal Pears řadu afektů a zněl trochu suše. Tím největším afektem v projevu byla velká vokální síla konkrétně okolo tónu "e". Bylo to tedy přesné místo, kde většina tenorů má přechod a není to tedy z nejsilnějších pěveckých poloh. A právě tomuto se Britten v tezitůře pro tenorové árie přizpůsobil. Znal Pearsův hlas velmi důvěrně a tak nechal vyniknout jeho silné stránky. Dokonce i když se v čase Pearsův hlas trochu měnil, Britten svůj přístup přizpůsobil tak, aby vždy vynikly Pearsovy silné stránky. Tedy nyní, když se některý tenor pustí do operní role anebo do písňového cyklu, který byl napsán pro Pearse, může se potýkat s jistými potížemi. [6]

Po uvedení opery *Peter Grimes*, a po ukončení války odjeli Britten a Yehudi Menuhin⁴ do Německa pořádat recitály pro přeživší v tamějších táborech. To, co oba hudebníci viděli v Belsenu, Brittena šokovalo natolik, že o tom odmítl mluvit. Až na sklonku života se svěřil Pearsovi, že tento zážitek ovlivnil jeho další uměleckou tvorbu. Můžeme skutečně pozorovat, že dvě skladby napsány bezprostředně po návratu z turné (*The Holy Sonets of John Donne* a *Druhý smičkový kvartet*) jsou výrazně odstíněny od předchozích lehčích a brilantnějších skladeb jako třeba *Les Illuminations*.

V padesátých letech dvacátého století se tajemník David Maxwell Fyfe horlivě zasahoval o prosazení viktoriánského zákona, který činil homosexualitu nezákonnou. Britten a Pears se nyní dostali pod kontrolu státních orgánů a dokonce přemýšleli, že by Pears vstoupil do falešného manželství, což se ale nakonec nestalo.

V letech šedesátých přerostl zaběhnutý festival v Aldeburgh své tradiční rozměry a tak započaly plány k vystavění nového koncertního sálu v Aldeburgh. Nakonec se ale objevil prostor nedaleko, ve vesnici Snape a výstavba mohla začít. Britten dal tedy vystavět velkou koncertní síň a operu v jednom, která byla otevřena za účasti královny na dvacátém výročí založení Aldeburghského festivalu, v roce 1967. Budova byla ovšem roku 1969 zničena požárem a Britten se opět zasadil o znovu postavení a to hned pro další ročník festivalu.

V roce 1970 uvedl Britten *Čtrnáctou symfonii* D. Šostakoviče na Aldeburghském festivalu. Bylo to poprvé mimo Rusko a bylo to mimo jiné také proto, že Šostakovič tuto symfonii Brittenovi věnoval. Britten měl několik ruských přátel, mezi nimi pianista Sviatoslav Richter a violoncellista Mstislav Rostropovič a také jeho manželka Galina Višněvska.

Benjamin Britten napsal několik violoncellových svit, symfonií a sonát přímo pro Rostropoviče, který je poté uváděl na festivalu.

Po Aldeburghském festivalu v roce 1968 dostal Britten infekci, která byla diagnostikována jako subakutní bakteriální endokarditida. Touto nemocí trpěl také G. Mahler, který jí také podlehl. Britten měl tu výhodu, že se mu dostávalo obrovských dávek antibiotik.

---

⁴ Houslový virtuos narozen v USA, pobývajícím většinu života ve Velké Británii. Byl považován za největšího houslistu a byl mu udělen titul Spojeným královstvím "Baron".

Benjamin Britten skládal téměř do konce svého života. I když prošel složitou operací výměny chlopně a po operaci prodělal mrtvici, která ovlivnila pohyblivost jeho pravé ruky stále si přál dokončit operu *Smrt v Benátkách*.

V listopadu roku 1967 si Britten uvědomil, že už dál nemůže komponovat. U příležitosti svých šedesátých třetích narozenin si nechal Britten uspořádat večírek, kde se v podstatě všichni příchozí s umírajícím skladatelem loučili.

Skladatel Benjamin Britten zemřel 4. prosince 1967 na selhání srdce. Pohřeb se konal v Aldeburghském kostele o tři dny později. Byl pohřben na místním hřbitově, aby byl stále blízko Peteru Pearsovi, který se nechal o deset let později pochovat po bohu svého životního partnera. V roce 1977 se uskutečnila pamětní bohoslužba, kterou vedla královna Alžběta, královna matka.

Benjamin Britten nebyl arogantním skladatelem a zůstal po celý život pokorným. Sám říkal:

“Lidé si často myslí, že s počtem prací, které máte za sebou, může člověk prasknout sebedůvěrou. Vůbec to tak není. Nedosáhl jsem jednoduchosti, kterou bych tak rád ve své hudbě měl a jsem si obrovsky vědom, že jsem ještě nedosáhl technického standardu, do kterého mě Bridge vedl.”

Dostalo se mu nejedné státní pocty. Nejdříve byl jmenován jako čestný člen britského Řádu společníků cti (1953), poté mu byl udělen Řád zásluh (1965) a na sklonku života, v červnu roku 1976 mu byl udělen nedědičný titul “Lord”. Tento titul získal jako první hudebník a skladatel. [1], [2], [3], [4], [6]

2. Benjamin Britten a písňové cykly

Během svého života byl Britten přitahován písňovou formou a také písňovými cykly. V roce 1928, ve čtrnácti letech napsal orchestrální cyklus *Quatre chansons françaises* na text Victora Huga a Paula Verlaina. Tento útvar je stále dosti ovlivněn Wagnerem a francouzským manýrismem a je zde charakteristickým rysem diatonická stupnice. Později, pod Audenovým dohledem, skládá Britten *Our Haunting Fathers* (1936). Dílo, které obsahem zdánlivě popisuje pouze protest proti lovu lišek, ale především alegoricky popisuje politickou situaci Evropy. Tento kus nikdy nebyl příliš oblíben, přesto se obešel s dobrou kritikou.

První Brittenův cyklus, který se těšil velkému úspěchu veřejnosti byl *Les Illuminations*, z roku 1940, původně pro soprán, později hojně prováděn tenory. Cyklus je v obsazení se smyčcových orchestrem a pojednává text Arthura Rimbauda. Brittenova hudba velmi odráží erotismus Rimbaudových textů, že až Copland měl pochyby, jak se mohl Britten vůbec opovážit napsat takovou melodii v části "Antique", která byla věnována jeho mladému příteli.

Při kompozici dalšího písňového cyklu *Seven sonets of Michelangelo*, stal se jeho múzou Peter Pears. Ve své struktuře připomíná cyklus konvenčnost stylu 19. století, každá píseň je zde samostatná a nemá žádnou tematickou souvislost s ostatními.

The Serenade for Tenor, Horn and Strings z roku 1943 spojuje texty několika básníků a společným tématem je zde noc. I když sám skladatel tento cyklus označil jako ne příliš význačný, ale příjemný, stalo se z něj mistrovské dílo. Bylo označeno za skvěle sjednocené s naprosto odlišnými básněmi, které jsou spojovány nejvhodnějším symfonických způsobem.

O dva roky později, po hrůzném zážitku v poválečném Belsenu napsal Britten *The Holy Sonnets of John Donne*. Technika zde vychází z atonality v první písni až k upevnění tonality později a nakonec vyústí v písni "Smrti, nebuď pyšná."

Nocturne z roku 1958 je posledním písňovým cyklem orchestrálním. Tak jako v serenádě, Britten zde využil básně několika básníků, mezi které patří Shakespeare, Coleridge, Keats, Shelley nebo Owen. V temnějším duchu předvídá vznik *Válečného requiem*.

Brittenův pozdější písňový cyklus *Proverbs of William Blake*, který je psán pro barytonistu Dietricha Fischer-Dieskau. Všechny básně se zde prolínají v neustálém toku hudby.

Dalším cyklem psaným přímo pro interpreta z roku 1965 je cyklus *The Poet's Echo* na text A. S. Puškina. Tento písňový cyklus napsal Britten pro manželku svého blízkého přítele M. Rostropoviče, Galinu Višněvskou. Zde ukazuje skladatel mnohem robustnější a extrovertní stránku.

Na první pohled tradiční evropský písňový cyklus *Who Are These Children?* ukazuje také mnoho z atmosféry hudby jihovýchodní Asie a užívá její polyfonie. Britten zde zhudebňuje 12 veršů Williama Soutara.

Později se vlivem zdravotních obtíží již nemůže při skladbě spolehnout na vlastní klavírní hru a tak píše cyklus pro hlas a harfu na slova Roberta Burnse *A Birthday Hansel* (1976).

3. Britten a jeho blízcí přátelé

Britten měl ve svém okruhu mnoho skvělých hudebníků, skladatelů i dirigentů, kteří ho inspirovali v hudbě, v kompozici a také v životě. Mimo spousty zvučných jmen mezinárodního charakteru, byli jeho blízkými přáteli violoncellový virtuóz Mstislav Rostropovič a sopranistka Galina Višněvka.

Pro "Slavu", jak jej Britten přátelsky jmenoval, psal mnoho skladeb čítajících violoncellové symfonie, svity, koncerty a mnoho dalších děl.

3. 1. Mstislav Rostropovič

Mstislav Rostropovič se narodil 27. března roku 1927 ve městě Baku. Byl po zásluhách považován za jednoho z nejlepších violoncellových virtuózů 20. století. Také se mu nevyhnula nevole politického uspořádání, když podpořil otevřeným dopisem disidenty, v čele s Alexandrem Solžencynem, ruským spisovatelem a držitelem Nobelovy ceny. Musel tedy trávit léta vrcholu své kariéry v emigraci a do Ruska se nevrátil dvacet let. Pobýval především v západní Evropě a Spojených státech amerických.

Obrázek 4 Mstislav Rostropovič, Benjamin Britten a Dmitrij Šostakovič

Rostropovičovi se podařilo setkat se a studovat u velkých osobností, jakými byli například D. Šostakovič nebo S. Prokofjev. Jeho dva pedagogové se také potýkali se sovětským režimem, kdy byli obviňováni z formalismu. Rostropovič se již tehdy, v padesátých letech, svých pedagogů zastával. Úspěch, především na interpretační soutěži Pražského jara v Československu, mu odstartoval téměř světové renomé violoncellisty.

Po otevřeném vyjádření kritiky proti systému nebyl zatčen, ale jemu a také jeho manželce Galině Višněvské byly postupně omezovány možnosti k veřejnému vystupování. Nejzásadnější byla vystoupení v televizi, rozhlase a koncerty ve velkých městech. V roce 1978 byli v Paříži oba manželé zbaveni sovětského občanství, které získali zpět až po pádu režimu v roce 1990. Usadili se tedy v USA, kde se Rostropovič ujal vedení Národního symfonického orchestru ve Washingtonu. I v emigraci se angažoval politicky, kdy například po pádu berlínské zdi vystoupil na jejích troskách v roce 1989.

Domů do rodného Ruska se mohl vrátit po pádu komunistického režimu. V jeho prvním vystoupení v Rusku po dlouholeté emigraci byl hostujícím dirigentem za pultem washingtonského orchestru.

Obrázek 5 Mstislav Rostropovič a Benjamin Britten při společném koncertu

Rostropovič se angažoval politicky a také dobročinnými aktivitami. Za svého života založil a stal se prezidentem Dobročinného fondu Višněvské-Rostropoviče, kde pomáhali dětským léčebným zařízením.

Zajímavým počinem bylo oslovení 12 skladatelů a přátel Mstislava Rostropoviče o napsání skladeb pro sólové violoncello. Jednalo se o příležitost 70. narozenin dirigenta a mecenáše švýcarského původu Paula Sachera (1906 - 1999). Zadáním bylo použít noty, které jsou obsaženy ve jméně Sachera - "eS, A, C, H, E, Re". Mezi oslovenými byla jména jako Pierre Boulez, Witold Lutoslawski a také právě Benjamin Britten. Některé skladby Rostropovič uvedl 2. května 1976 v Curychu a poprvé byly kompletně provedeny českým violoncellistou Františkem Brikciem v roce 2011.

3. 2. Galina Višněvská

Skvělé ruské sopranistce Galině Višněvské se poštěstil velmi rychlý nástup do největších rolí a světových scén operního odvětví. Svůj první debut na profesionálním jevišti zažila již ve svých 18 letech. Poté rok studovala u Very Nikolajevny Gariny a hned zvítězila v soutěži při Bolšoj Těatr v Moskvě. Opět rok na to se stala členkou Bolšoj Těatru a v zápětí po tom absolvovala své debuty téměř po celém světě, ve Finské národní opeře, sarajevském Národním divadle, Metropolitní opeře v New Yorku, Královské opeře v Londýně a v italské La Scala. Jejími stěžejními rolemi byly Aida, Taťána (*Evžen Oněgin*), Liù (*Turandot*) a dále Tosca, Violetta (*La Traviata*), Cio-cio-san (*Madame Butterfly*), Leonore (*Trubadúr*).

Obrázek 6 Galina Višněvskaja

Také mimo operní představení byla vytížena recitály, kde zpívala mimo jiné hojně písně ruských skladatelů a také byla oslovována k provedení duchovních děl.

Benjamin Britten napsal sopránový sólový part ve svém veledíle *War Requiem* přímo pro Višněvskou. Bohužel její výjezd k premiérovému uvedení v Británii byl zamítnut ruskými politiky.

Dalším dílem věnovaným hlasu Galiny Višněvské byl písňový cyklus *The Poet's Echo*. Jelikož byl Rostropovič také pianistou a doprovázel často svou ženu na recitálech a nejrůznějších vystoupeních, není divu, že právě písňový cyklus *The*

Poet's Echo provedli v premiéře Galina Višněvská se svým mužem Mstislavem u piana.

Rostropovič nebyl její první manžel. Višněvská byla vdaná celkem třikrát. Poprvé si vzala námořníka Georgyho Višněvského, od kterého si ponechala také jméno. Jejím druhým manželem byl houslista a ředitel Leningradské operní společnosti Mark Rubin, který působil také jako její manažer. Od roku 1955 byla manželkou violoncellového virtuóza Mstislava Rostropoviče, setrvala s ním až do jeho smrti roku 2007.

Obrázek 7 Manželé Galina Višněvská a Mstislav Rostropovič

Višněvská se rozloučila s vystupováním na jevištích divadel roku 1982 ve svých 56 letech. V roce 1984 publikovala své memoáry *Galina: Ruský příběh* a v 2002 otevřela svou vlastní operní divadlo v Moskvě "Operní centrum Galiny Višněvské".

Višněvská působila také jako herečka ve filmu *Alexandra* režiséra Alexandra Sokurova. Stejný režisér natočil také dokumentární film *Elegie života: Rostropovič, Višněvská*.

V posledních dnech života se Višněvské dostalo velké pocty první kategorie od ruského prezidenta Vladimíra Putina. [7]

4. Britten a Rusko

Benjamin Britten měl obecně blízko k ruské kultuře a hudbě. Pojednává o tom, mimo jiné, také kniha Camerona Pykea *Benjamin Britten a Rusko*. Prvním náznakem Brittenovi náklonnosti k ruské hudbě bylo to, když sbíral rukopisy Petra Iljiče Čajkovského, kolem roku 1925. Z této studie mělo vzniknout dílo *Praise We Great Men*, které mělo být věnováno Mstislavu Rostropovičovi, který jej měl dirigovat v exilu v Americe. Britten se přátelil nejen s již zmíněnými Rostropovičem a Višněvskou, ale také se skladateli mezinárodního rozměru Dmitriem Šostakovičem a měl vztah i k P. I. Čajkovskému, S. Prokofjevovi a I. Stravinskému. V mládí Britten hojně pořádal výjezdy do Ruska, později i spolu s Pearsem, kde koncertovali a uváděli nová díla Sovětskému svazu.

Jako dospívající, měl Britten velký zážitek při sledování ruského baletu a opery, kterou označil za “odlesk” britského nadšení pro kulturu Ruska před I. světovou válkou. I když měl k ruské hudbě blízko, přesto ji považoval za exotickou, jinou, atraktivní, ale dosti vzdálenou na to, aby zanechala neohrožující vliv.

Brittenův výběr ruských básní pro písňový cyklus *The Poet's Echo* má očividně svůj základ v postupující náklonnosti k této hudbě. Také on sám inspiroval ruské umělce. Ovlivnil Šostakoviče, kdy ten roku 1967 napsal *Sedm romancí na Alexandra Bloka*. Alexandr blok byl považován za největšího ruského básníka hned vedle Alexandra Puškina. Písňový cyklus je dvojjazyčný - rusky a anglicky.

Mimo básní A. Puškina, zaujali Brittena také díla ruského básníka J. A. Jevtušenka. Jevtušenko nejprve pracoval jako mluvčí sovětské mládeže, ale když se mu dostala možnost cestovat a poznat politiku kapitalismu, později se angažoval v aktech k uctění památky obětí komunistického režimu. Britten toužil po osobním setkání s Jevtušenkem, ten ale britskou recepci odmítl navštívit a to právě ze strachu z politického střetu.

Neustálé přání zařadit básně A. Puškina setrvávalo v Brittenovi a mělo to také politický význam. Mimo fakt, že se chtěl skutečně lépe naučit ruský jazyk, chtěl tímto gestem také podpořit aktivity Společnosti pro kulturní vztahy se Sovětským svazem. Můžeme tedy diskutovat, zda Brittena vedla k užití básní ruského spisovatele, a to právě Puškina, dlouhotrvající láska a obdiv k ruské kultuře, hudbě a umění, anebo skrz své ruské přátele mohl více pochopit ruskou mentalitu, obdiv k místním

umělcům, nacionální cítění a v neposlední řadě zapůsobit na pohled tehdejšího ruského ustanovení na západní hudební, ale také politický svět.

Obrázek 8 Benjamin Britten při zkoušce premiérového uvedení *War Requiem*

Co se týká politického cítění, je jasné, že Britten cítil relativně velké napětí v sovětském režimu a byl překvapen jeho postupy. Ovšem snažil se být ve svých úsudcích a výjevech dosti apolitický. I když je hojně uváděno, že Britten se umělecky zaměřoval spíše na Čajkovského a Stravinského, jeho vztah k Šostakovičovi setrval a umělecké sympatie byly přítomny stále. Přesto, že se nechtěl rázně politicky angažovat nebo vyjavit vyhraněný názor na politickou situaci v sovětském Rusku, musel i tak politicky smýšlet a to především při výjezdech se svými skladbami, kde angažoval Galinu Višněvskou. Jak je známo, zahraniční cesty umělců byly přísně registrovány a posuzovány, a stalo se právě Višněvské, že nedostala povolení k cestě na premiéru Brittenova *War Requiem* a sopránové sólo, které psal skladatel na míru Višněvské nakonec v premiéře zpívala Heather Harper, sopranistka ze Severního Irsku. První oficiální nahrávku *Válečného Requiem* už nahrála Galina Višněvská spolu s Dietrichem Fischer-Dieskau a Peterem Pearsem. [8]

5. The Poet's Echo

Obrázek 9 Galina Višněvskaja a Benjamin Britten při studiu písňového cyklu *The Poet's Echo*

Písňový cyklus *The Poet's Echo* pod opusovým číslem 76 byl zkomponován v létě roku 1965, když byli Benjamin Britten a Peter Pears v Armenii hosty Arménské unie skladatelů. Pobývali v „Domě skladatelů“ ve městě Dilidžan spolu s jejich blízkými přáteli, sopranistkou Galinou Višněvskou a violoncellistou Mstislavem Rostropovičem. Benjamin Britten byl v Arménii opečováván téměř jako bůh místními hudebníky. Pears přemýšlel ve svých denních zápiscích nad představou tří anglických skladatelů, kteří by mohli trávit dovolenou společně a bavili by například pěvce Dietricha Fischer-Dieskau celý měsíc. Podle něj by to bylo nepředstavitelné. Britten záviděl ruským skladatelům, kteří byli po většinou finančně podporováni státem, ovšem uvědomoval si také druhou stranu mince, která byla představována neustálou a přísnou cenzurou. Na to dodává, že často byla díla psána „jen“ aby uspokojila poptávku a nebylo v nich více hlubšího.

Jelikož měl Britten zdravotní potíže se žaludkem tou dobou, musel odpočívat a většinu času strávil v posteli či na sofa. Bohužel i bohudík tomu, byl ohromně

kreativní a tak se rozhodl k použití ruských básní pro své dílo. Prvotním nápadem bylo zlepšit si jazykovou vybavenost, ale postupně Britten rozkrýval, že má skutečný cit pro ruskou poezii a také naturel a hudební vyjádření.

Tento písňový cyklus je věnován právě Galině a Mstislavovi. Britten také na obálku píše velmi familiérně 'For Galya and Slava'. Višněvské je cyklus psán skutečně na míru. Mohla zde ukázat celý svůj pěvecký rozsah a také dramatický témbr. Graham Johnson⁵ se vyjádřil o písních, že mají "těkavou energii od neutěšitelné osamnělosti až po expanzivní radost". [9], [10]

Benjamin Britten již v minulosti věnoval některá svá cellová díla Rostropovičovi a přál si také, aby Višněvská zpívala premiéru jeho *Válečného requiem* v roce 1962 v Anglii. Ovšem autority tehdejšího politického systému odmítly Višněvské vydat vízum a tak nemohla do ciziny odcestovat.

Písňový cyklus má duratu 15 - 16 min, kdy se povětšinou uvádí celý. Ani uvedení jednotlivých písní není nijak narušující, ale dle mého názoru je pro běžného posluchače pohodlnější se postupně do atmosféry cyklu ponořit. Ačkoliv je cyklus *The Poet's Echo* intonačně a rytmicky nelehký, myslím, že i ne zcela poučený posluchač si v písních najde zalíbení.

První uvedení tohoto písňového cyklu proběhlo 2. prosince roku 1965 v Malém sále konzervatoře v Moskvě. Kdy sopranistkou byla samozřejmě Galina Višněvská a na piano ji doprovázel její muž, Mstislav Rostropovič.

Britten skládal hudbu na básně A. Puškina, které Britten vybral z edice Penguin „Básně ruských spisovatelů“. Během svého pobytu v Arménii žádal své ruské přátele, aby mu básně recitovali nahlas v ruštině a dle výslovnosti a nuancí jazyka Britten komponoval hudbu. Nebyla to pro něj standardní cesta kompozice, nicméně Britten miloval výzvy a i tahle mu upoutala a výsledkem je nadpozemsky krásné dílo. Dle mého názoru absolutně vystihl atmosféru básní, které jsou plné

---

⁵ Graham Johnson se narodil v roce 1950 a je britským pianistou. Je považován za jedinečného písňového pianistu. S Benjaminem Brittenem a Peterem Pearsem byl úzce spjat a to především pracovní, kdy byl oficiálním pianistou na prvních Masterclass Petera Pearse. Napsal také několik studií o interpretaci Brittenovy písňové tvorby.

lítosti, ztráty, trápení, nespavosti, bolesti a působí někdy až strašidelně. Sopranová linka se nad těmito emocemi vznáší právě jako ozvěna (jak uvádí název).

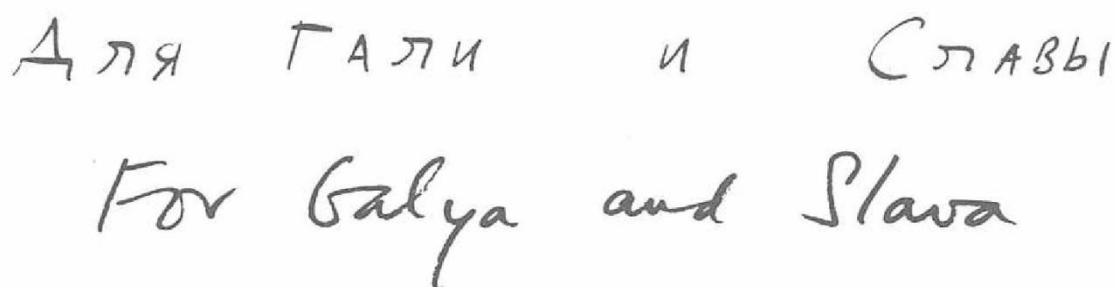
Jak jsem již zmiňovala, původním textem pro písňový cyklus byly básně A. Puškina. Pro někoho může být tedy na první pohled matoucí, zda je originální text ruský, anglický či německý. Dle logiky, pokud přemýšlíme o skladateli anglického původu, který hojně čerpal z lidových písní a často se ve své vokální kompozici opíral o melodiku svého rodného jazyka, by jasná volba padla na angličtinu. Anglický text ovšem vytvořil Peter Pears, který se samozřejmě z velké části držel stylu překladu, v některých částech ale použil přebásnění do “zpěvní” angličtiny. Vydání nabízí také německý text, který přeložil Hans Keller.

O jazykové stránce se vyjádřila sama Višněvská, když řekla, že se Brittenovi skutečně podařilo proniknout hluboko do veršů, ačkoliv uměl velmi spoře rusky a čerpal z bilingválního vydání Puškinových básní.

Po kompoziční stránce jsou zde také cítit arménské vlivy, kterým byl Britten při svém pobytu jistě vystaven.

Šest písní v cyklu je tematicky spojeno náladou a také určitým příběhem, který si každý může najít trochu jiný a aplikovat jej. Jsou ale při tom každá odlišná a dosti výrazná sama o sobě.

Poselství všech písní a především té první, která nese výmluvný název, je vlastně v tom, že ačkoliv se umělec snaží dychtivě celý život předat své poselství, je jeho osudem nedostat nikdy odpověď od nechápajícího světa kolem něj.

Для Галы и Славы
For Galya and Slava

Obrázek 10 Věnování Benjamina Brittena Višněvské a Rostropovičovi na obálce písňového cyklu

Podíváme-li se tedy na první píseň, uvidíme a zřetelně i uslyšíme, že sopránovou melodii kanonicky opakuje také klavír v užších segmentech - tedy vytváří echo. Tyto fráze se vždy rozpustí v otázku. Stejně jak říká text - "...odpověď nedostaneš...".

Largamente *f*

Pe - вет ли зверь в ле - су глу - хом,
 From leaf - y woods the sav - age howl,
 Aus tie - fem Wal - de - heult ein Tier,

f dim.

Notová ukázka 1 První píseň, kanonické opakování zpěvní linky v klavírním partu

Druhá píseň pojednává o Brittenovi tak oblíbené vášni, touhách vzbuzených krásou. Je citlivá na spojení všech frází a legato, které je ale zdánlivě přerušeno výrazovými důrazy na konci některých slov. V druhé části písně se tempo zvyšuje a začnou se také zahušťovat notové hodnoty, což spěje až k vrcholu celé písně.

Třetí píseň je z těch, které až nahání strach a to nejen z libreta samotného, ale Brittenovi se opravdu podařil hudební efekt, kdy jste skutečně svědkem sporu a boje anděle s ďáblem. Díky neustálému vzestupu a pádu démonicky působících oktáv a okamžitým střídáním s trochu rozptýlenými až éterickými trojzvuky reprezentujícími andělskou stranu světa.

mf

sfz

pp

Notová ukázka 2 Třetí píseň, kontrast zhudebnění běsnícího pekla oproti položeným "andělským" akordům

Obrázek 11 Benjamin Britten při studiu svých děl

Píseň “Slavík a růže” v sobě nese jasné téma slavíka, i když v disonantním a rytmicky nepravidelném souzvuku. Britten zde hojně využil komplexních a nepravidelných rytmů. A znovu zde můžeme zaznamenat ozvěny ve zpěvní lince při opakujících se zakončení melodie či fráze. A přesně tyto opakující se intervaly působí v nejdramatičtějším místě písně jako vzdechy samotného slavíka.

Pátá píseň v pořadí “Epigram” je velmi krátká a úderná. Textem vyjadřuje Puškinův osobní odpor ke guvernérovi Voroncovi a jeho nadřízenému v Oděse. Velkou dramatickostí dodávají písni především trylky následované krátkým šestnáctinovým akordem.

Šestá píseň v sobě nese evokaci insomnie, kdy můžeme stále z klavírního partu slyšet jakoby tikat hodiny. Zároveň se píseň vrací do ústředního tématu cyklu,

- куч - ный.   Ход   ча - сов   лишь   од - но - звуч - ный
 dark - ness;   Time   ticks   on   its   way   re - lent - less
 schla - fen,   Uh - ren - tik - ken   will   mich   stra - fen,

Notová ukázka 3 Evokace tikajících hodin v klavírním partu

kdy v závěru téměř cituje melodickou linku první písně. Nabízí nám velmi harmonicky otevřená zakončení frází, prvky echa.

Toto Brittenovo melodické citění má jasný základ, kdy po ukončení návštěvy Armenie jeli i s Pearsem do Leningradu navštívit Puškinův dům. Britten popisuje, že celé prostředí spisovatelova domu jej inspirovalo jasnými impulzy z blízkého okolí. Dokonce pěvkyně Višněvská se později nechala slyšet, že při úplně prvním setkání nad touto skladbou v domě A. Puškina hodiny odbyly půlnoc v přesné synchronizaci s písní. Pro všechny zúčastněné to byla tak silná událost, že se rozešli domů v omráčeném tichu. [11],[12]

The image shows a musical score for a vocal piece. The top staff is a vocal line starting with a forte (*f*) dynamic. The lyrics are written in three lines: Russian, German, and English. The Russian lyrics are "Я по - нять те - бя хо - чу,". The German lyrics are "Ans - wer me, I long to hear!". The English lyrics are "Ant - wort' mir, was ist denn wahr?". The score includes a triplet of eighth notes marked *dim.* and a piano (*p*) dynamic marking. The bottom staff shows a piano accompaniment with a triplet of eighth notes.

Notová ukázka 4 Návrat tématu z první písně

ЭХО ПОЭТА
THE POET'S ECHO   DES DICHTERS ECHO

I. ЭХО

I. ECHO

I. ECHO

BENJAMIN BRITTEN, Op. 76

Largamente *f*

CANTO

Ре - вет ли зверь в ле - су глу - хом,
From leaf - y woods the sav - age howl,
Aus tie - fem Wal - de - heult ein Tier,

PIANO

f dim.

f

Гру - бит ли рог, гре - мит ли
A dis - tant horn, the thun - der's
Ein Horn er - tönt, es don - nert

pp

f

dim.

гром, По - ет ли де - ва за хол -
roll, A maid - en sing - ing up the
hier, Ein Mäd - chen singt dort aus der

pp

f

dim.

* = *8va alta*

* *Ред.*

© 1967 by Faber Music Ltd.

Notová ukázka 5 První strana cyklu *The Poet's Echo*

5.1. Alexandr Sergejevič Puškin

Alexandr Sergejevič Puškin byl považován za zakladatele moderní ruské literatury. Pocházel ze šlechtického rodu a tak se mu dostalo i adekvátního vzdělání. Již při studiu carského lycea si kantoři všimli Puškinova nadání, když napsal v 15 letech báseň *Můj portrét*, která se později stala velmi známou.

Obrázek 12 Portrét Alexandra Puškina

Angažoval se ale také politicky, kdy napsal satirické verše o caru Alexandrovi I. Tato díla nezůstala bez odezvy, hrozilo mu vyhnanství do Sibíře a tak se raději sám přesunul na jih. Car Mikuláš mu nakonec dovolil žít v Moskvě a poté i v Petrohradu, kde ale panovala rázná cenzura, se kterou měl Puškin neustálé potíže.

Také jeho žena byla zdrojem nemalých problémů básníka Puškina. Díky její kráse se jí dvořili jeho přátelé a také významní lidé spolu s carem. Krása jeho ženy mu v přeneseném významu přinesla nakonec i smrt. Jeden z jeho přátel se do ní naoko zamiloval, aby Puškina donutil vyzvat ho na souboj s pistolemi. Puškinův protivník byl ale rychlejší a možná lepším střelcem a trefil Puškina přímo do břicha. Byl poté převezen ve velkých bolestech domů, kde o dva dny později zemřel.

A. S. Puškin byl pro Rusko velmi futuristickým spisovatelem a díky němu země neustrnula oproti západní Evropě. Dokonce byl často srovnáván s velkými jmény literární historie například Dante nebo J. W. Goethe.

K jeho zásadním dílům patří veršovaný román *Evžen Oněgin*, poem *Ruslan a Ludmila*, drama *Boris Godunov* (předlohou mu byl W. Shakespear), nedokončená hra *Rusalka*, novela *Piková dáma*, báseň *Slavík a růže* a další. Uvedla jsem záměrně především díla, která svou tematikou či přímo textem dala vzniknout řadě hudebních útvarů. V případě *Evžena Oněgina* je to Čajkovského opera, taktéž *Piková dáma*, nedokončená *Rusalka* je předlohou k *Rusalce* A. S. Dargomyžského a historická tragédie *Boris Godunov* je ztvárněna operně M. P. Musorgským.

Obrázek 13 Fotografie z opery Evžen Oněgin v produkci newyorské MET

(Anna Netrebko a Mariusz Kwiecień)

Nabízí se, že právě naturalistická díla, moderní a díla nezávislá na cenzuře upoutala Benjamin Brittena jako skladatele. Sám Britten se snažil zachytit člověka v jeho nejjednodušší podstatě, realitě. Je ovšem s podivem a k jeho velké obdivuhodnosti, že dokázal vyjádřit hudebně skutečnou podstatu ruské poezie. Tak se ostatně vyjádřila také Višněvskaja. Řekla: "Brittenovi se podařilo proniknout do samotného srdce verše.". [13], [14]

5.2. Text písňového cyklu

Text cyklu *The Poet's Echo* tedy vychází z básní A. Puškina. Britten si je pro zhudebnění pouze v malé míře upravil. Jeho anglickou verzi zhotovil po zhudebnění Peter Pears. Ráda bych nyní porovнала vyjádření písni v obou jazycích.

Jelikož jde o básně, je především velmi zajímavé sledovat jistou heslovitost sdělení a přitom hluboké působení na lidskou mysl. Interpret má poměrně volné pole působnosti, jak jednotlivé písně pojmout. Jedná se o texty, které uvádí nelehký, ovšem jistý osud básníka a myslím, že můžeme říci i umělce obecně.

Většinou pojednávají o nepochopení, můžeme říci, či nedocení umělce. Zásadním a společným výsledkem je pak otevřená otázka a dál jen prázdno, žádná odpověď.

Je to tak, že každý umělec se vždy snaží něco konkrétního říci, něco předat, nějak zapůsobit na diváky, posluchače, návštěvníky. V každém uměleckém životě přijdou momenty, kdy čekáme jasnou odpověď nebo zhodnocení našeho výroku, naší interpretace, našeho názoru. Často se nám ovšem nic nevrací. Je to tedy skutečně náš úděl nebo nejsme postupem času už schopni odpovědi vnímat? Možná nám nestačí, nepovažujeme je za relevantní.

Pokud bychom měli obecně srovnat texty ruské a anglické, tak podle mého názoru ty ruské mají více z básně. Myšleno tak, že vyjadřuje spíše náladu, někdy až heslovitě nastoluje atmosféru, obraz, i když často dynamický. Naproti tomu v textu anglickém je více příběhu, dovedete si představit snadněji pohyb vypravěče, co vidí, co slyší, kam se dívá. Je samozřejmě na založení interpreta a také snad i na naturelu národu, jaké zpracování je pochopitelnější. Mám takový názor, že pokud se podíváme skrz umělecké směry ruských básníků, hudebníků a malířů, většinou jsou zde silné "obrazy", silné myšlenky a dosti psychologicky propracované poselství. Naproti tomu angličané již od Shakespeara, a také dlouho před ním, měli stylově spíše příběh, který čtenáře či posluchače uvede k životní psychologické myšlence. Myslím si proto z pozice interpreta, že na mě působil mnohem silněji a obrazotvorněji text ruský, i když ruštinu jazykově neovládám. Možná je ovšem šance k většímu užití epiky v anglickém textu díky poměru slabik textu a frází v hudbě.

První píseň cyklu *Echo* doslova popisuje, že vše v přírodě, ať jde o zvěř nebo přírodní úkazy, vše má svou ozvěnu. Na každý zvuk existuje odpověď. Jen 'ty', básník, nedostáváš zpět nic

“И шлешь ответ

Nemáš odpověď

Таков И ты, поэт!”

Takový jsi i ty, poeta (básník)

“To you comes no reply

Tobě se nedostává odpovědi

Likewise, o poet, to thee!”

Rovněž, o básníku, tobě! (k tobě!)

Druhá píseň je ze začátku určitou reminiscencí dávných vášní a touhy po lásce. Může to také znamenat jistou apatii srdce k citům, která jde vyčistit z hudby a především z klavírního partu, který postupuje v tří-tónových spojeních směrem dolů, kdy na nejnižším tónu, zároveň na druhé době, je důraz. Básník zde mluví sám k sobě, ke svému srdci. Myslí, že jsou již pryč sny a důvěřivé touhy. Píseň se poté ale ubere velmi záhy k reálnému poznání a vzplanutí dávných citů. Zde si může interpret sám vybrat zda to jsou city ke konkrétní osobě z minulosti, či nově poznaná krása.

“Но вот опять затрепетали

Ale pak znovu se zachvěly (city)

Пред мощной властью красоты.”

Před mohutnou silou krásy.

“But now old wounds have started burning

Ale teď staré rány zahořely

inflamed by beauty and her fire.”

Vzníceny krásou a jejím ohněm.

Ve třetí písni se odehrává velký souboj dobra a zla. Nejde ale tak o souboj v pravém slova smyslu, ale spíše o duální citění každého člověka a v této písni

především o to, že i sám démon, ďábel může být čímsi dobrým, zářivým andělem, zaujat.

“Дух отрицанья, дух сомненья

На духа чистого взирал.”

Duch zapírání, duch pochybnosti

Na ducha čistého se díval

“Soul of negation, soul of envy,

he gazed at that angelic light,”

Duše popírání, duše závisti

Upřeně zíral na to andělské světlo.

«Прости,» он рёк, «тебя я видел,

...

Не всё я в небе ненавидел,

Не всё я в мире презирал.»

“Promiň”, on řekl, “tebe jsem viděl”

...

Ne vše v nebi jsem nenáviděl,

Ne vším na světě jsem opovrhoval.”

“Forgive,” he said, “now I have seen thee,

...

not all in heaven have I hated,

not all things human can earn my spite.”

Odpusť, on řekl, “teď jsem tě viděl,

...

Ne vše v nebi jsem nenáviděl,

Ne vše lidské mě dokáže rozzlobit.

Závěr

Při studiu Brittenova písňového cyklu jsem objevila hudební, ale také osobní souvislosti, které vedly k napsání toho díla. Není náhodou, že originálním jazykem cyklu je ruština, není náhodou, že prvního uvedení se zhostili Galina Višněvská a Mstislav Rostropovič.

Britten byl mimo jiné popisován jako intuitivní rebel. Byl to pacifista a přesto měl velký vztah k hudbě takové velmoci s válečnou historií, jako je Rusko. Svůj vztah k ruské kultuře bral vždy mimo politické dění, i tak se mu ovšem ruská cenzura, ať uměleckých děl nebo zákaz výjezdu několika umělců ze země nevyhnula.

Všichni dotčení dílem *The Poet's Echo* se schodují na tom, že ačkoliv Britten nebyl rus a neměl ani naturelem ani jazykově tuto kulturu v krvi, přesto dokázal přesně vystihnout ruskou literaturu v hudbě. Jeho pojetí Puškinových básní musí zaujmout jak rodilého rusa, tak i zbytek světa, který je otevřený něčemu novému.

Je jasné, že hudebně se v cyklu objevují například velké intonační skoky a široké rozklady, ve kterých se pocit tonality může ztratit, ale možná právě to má opět podpořit význam básní. Určitý pocit prázdnoty, samoty, vzpomínek, naděje a nepochopení je přímo geniálně vyjádřen.

Musím říci, že je zřejmé, že ruský jazyk je v tomto cyklu stěžejní, měla jsem ale možnost zpívat i slyšet cyklus v obou jazykových podobách a myslím, že ani anglicky zpívané písně nijak neubírají na významu. Překlad Petera Pearse je velmi povedeným a také on sám se o poezii vášnivě zajímal. Možná byl pro Brittena inspirací k různorodé literatuře právě Pears.

Touto diplomovou prací můj zájem k Brittenově hudbě rapidně vzrostl a budu nesmírně ráda jeho umění šířit dále a přibližovat ji také českému publiku. Je zde široká škála děl, které si může každý zamilovat. Jsou to díla monumentální, ale současně díla intimnějšího charakteru. Není proto divu, že v jeho rodné Anglii si jej patřičně váží a úctyhodně jej také prezentují nejširšímu publiku.

Poznat konkrétní události Brittenova života, prostředí v jakém se vyskytoval, přátelé, které kolem sebe měl a alespoň zprostředkovaně se poučit o jeho charakteru a možná i duši bylo silně obohacující. Benjamin Britten byl citlivým skladatelem,

interpretem a dirigentem. Myslím, že opravdu stojí za to znát díla tak velkého anglického skladatele jakým je Benjamin Britten.

Citace zdrojů

- [1] <https://brittenpears.org/explore/benjamin-britten/music/>
- [2] EWEN, David. *The world of twentieth-century music*. Engelwood Cliffs: Prentice-Hall, c1968.
- [3] J. M. Mařík - Anglická hudba - Knižnice Hudebních Rozhledů, Ročník V, svazek 3-4, červen 1959, Praha 2
- [4] <https://www.britannica.com/biography/George-Crabbe>
- [5] <https://www.encyclopedia.com/people/literature-and-arts/music-history-composers-and-performers-biographies/serge-koussevitzky>
- [6] <http://insidestory.org.au/benjamin-brittens-voice/>
- [7] https://en.wikipedia.org/wiki/Galina_Vishnevskaya
- [8] PYKE, Cameron. 2011. *Benjamin Britten's Creative Relationship with Russia*. Doctoral thesis, Goldsmiths, University of London [Thesis]
- [9] <https://www.askonasholt.co.uk/artists/graham-johnson/>
- [10] [https://en.wikipedia.org/wiki/Graham_Johnson_\(musician\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Graham_Johnson_(musician))
- [11] <https://brittenpears.org/explore/benjamin-britten/music/work-of-the-week/the-poets-echo/>
- [12] WHITTALL, Arnold. *The music of Britten and Tippett: studies in themes and techniques*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 1990. ISBN 0521386683.
- [13] <https://goodmorningbritten.wordpress.com/2013/12/22/listening-to-britten-the-poets-echo-op-76/>
- [14] https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Pushkin

Seznam obrázků

Obrázek 1 Benjamin Britten.....	9
Obrázek 2 Benjamin Britten a Peter Pears.....	10
Obrázek 3 Benjamin Britten a Peter Pears.....	14
Obrázek 4 Mstislav Rostropovič, Benjamin Britten a Dmitrij Šostakovič	19
Obrázek 5 Mstislav Rostropovič a Benjamin Britten při společném koncertu	20
Obrázek 6 Galina Višněvskaja	22
Obrázek 7 Manželé Galina Višněvskaja a Mstislav Rostropovič	23
Obrázek 8 Benjamin Britten při zkoušce premiérového uvedení <i>War Requiem</i>	26
Obrázek 9 Galina Višněvskaja a Benjamin Britten při studiu písňového cyklu <i>The Poet's Echo</i>	27
Obrázek 10 Věnování Benjamina Brittena Višněvské a Rostropovičovi na obálce písňového cyklu.....	29
Obrázek 11 Benjamin Britten při studiu svých děl	31
Obrázek 12 Portrét Alexandra Puškina	34
Obrázek 13 Fotografie z opery Evžen Oněgin v produkci newyorské MET.....	35

Seznam notových ukázek

Notová ukázka 1 První píseň, kanonické oprakování zpěvní linky v klavírním partu.	30
Notová ukázka 2 Třetí píseň, kontrast zhudebnění běsnícího pekla oproti položeným "andělským" akordům.....	30
Notová ukázka 3 Evokace tikajících hodin v klavírním partu	31
Notová ukázka 4 Návrat tématu z první písně.....	32
Notová ukázka 5 První strana cyklu <i>The Poet's Echo</i>	33

Přílohy

Přílohy 1 - fotografie

Obrázek 14 Benjamin Britten diriguje svou skladbu

Obrázek 15 Britten a Višněvskaja při dovolené v Arménii

Obrázek 16 Benjamin Britten

Obrázek 17 Benjamin Britten a Peter Pears v pokročilém věku společně v Anglii

Obrázek 18 Višněvská a Rostropovič

Obrázek 19 Peter Pears na Brittenově pohřbu

Přílohy 2 - text písňového cyklu rusky - český překlad - anglicky

1.

Ревёт ли зверь в лесу глухом,
Трубят ли рог, гремит ли гром,
Поёт ли дева за холмом -
На всякий звук
Свой отклик в воздухе пустом
Родишь ты вдруг.

Ты внимлешь грохоту громов,
И гласу бури и валов,
И крику сельских пастухов -
И шлешь ответ;
Тебе ж нет отзыва... Таков
И ты, поэт!

2.

Я думал, сердце позабыло
Способность легкую страдать,
Я говорил: тому, что было,
Уж не бывать! уж не бывать!
Прошли [восторги]¹, и печали,
[И легковёрные]² мечты...
Но вот опять затрепетали
Пред мощной властью красоты.

Zařve-li zvíře v lese hluchém,
zatroubí roh, anebo zvuk bouřky,
zazpívá-li panna za kopcem -
na každý zvuk svůj odkaz hned se zrodí
ve vzduchu prázdném.

Vnímáš hrom i hlas bouřky i větru,
i hlasy vesnických pastýřů.
I posíláš odkaz,
odpověď nemáš
Takový jsi, básník (poeta)!

Myslel jsem, že moje srdce už
zapomnělo schopnost lehčího trápení,
říkal jsem tomu co bylo, že už to
nepřijde,
Ztratilo se nadšení a smutky
a lehce uvěřitelné sny.
Ale pak znovu se zachvěly, před
mohutnou silou krásy.

From leafy woods the savage howl,
a distant horn, the thunder's roll,
a maiden singing up the hill,
to every sound your answering cry
the air doth fill in quick rebound.

You listen for the thunder's voice, the
ocean wave's wild stormy noise, the
distant mountain-shepherd's cries you
answer free; to you comes no reply.
Likewise, o poet, to thee!

My heart, I fancied it was over,
that road of suffering and pain,
and I resolved: 'Tis gone for ever,
never again! never again!
That ancient rapture and its yearning,
the dreams, the credulous desire...
but now old wounds have started
burning inflamed by beauty and her fire.

3.

В дверях Эдема ангел нежный
Главой поникшею сиял,
А демон мрачный и мятежный
Над адской бездною летал.

Дух отрицанья, дух сомненья
На духа чистого взирал
И жар невольный умиленья
Впервые смутно познавал.

«Прости,» он рёк, «тебя я видел,
И ты недаром мне сиял:
Не всё я в небе ненавидел,
Не всё я в мире презирал.»

Ve dveřích ráje anděl něžný
sklonil hlavu a zářil,
a Démon smutný i hádavý
nad pekelnou propastí létal.

Duch zapírání, duch pochybnosti
na ducha čistého se díval,
i pocit nečekaného obdivu
poprvé smutně ocitoval.

Promiň, on řekl, “Tebe jsem viděl.
Neosvítíš mne jen tak!
Ne vším v nebi jsem pohrdal
ne vším na světě jsem opovrhoval.”

At Eden's gate a gentle angel
with lowered head stood shining bright,
while Satan sullen and rebellious
o'er Hell's abysses took his flight.

Soul of negation, soul of envy,
he gazed at that angelic light,
and warm and tender glowed within him
a strange confusion at the sight.

'Forgive,' he said, 'now I have seen thee,
not vainly didst thou shine so bright:
not all in heaven have I hated,
not all things human can earn my spite.'

4.

В безмолвии садов, весной, во мгле
ночей,
Поёт над розою восточный соловей.
Но роза милая не чувствует, не
внемлет,
И под влюбленный гимн колеблется и
дремлет.
Не так ли ты поёшь для холодной
красоты?

Опомнись, о поэт, к чему стремишься
ты?
Она [не слушает, не чувствует]¹ поэта;
Глядишь, она цветет; взываешь -- нет
ответа.

5.

Полу-милорд, полу-купец,
Полу-мудрец, полу-невежда,
Полу-подлец, но есть надежда,
Что будет полным наконец.

V tiché noční zahradě, na jaře, ve tmě
noci
zpívá nad růží orientální slavík.
Ale milá růže necítí, nevnímá,
jen trochu kmitá a spí
během hymny lásky .
Tak stejně zpíváš i ty pro chladnou
krásku?

Počkej, poeto, do čehopak jdeš?
Ona (neposlouchá, necítí poezii)
Díváš se na ni - kvete
Voláš na ni - a odpověď nemáš.

Napůl gentleman, napůl obchodník,
napůl mudrc, napůl ignorant
Napůl ničema, ale je aspoň naděje
že stane se nakonec plnohodnotným.

The Nightingale and the Rose The
garden's dark and still; 'tis spring; no
night wind blows. He sings! the
nightingale, his love song to the rose.
She does not hearken, his rose beloved,
disdainful, and to his amorous hymn, she
dozes, nodding and swaying. With such
words would you melt cold beauty into
fire?

O poet, be aware how far you would
aspire! She is not listening, no poems
can entrance her; you gaze; she only
flowers; you call her; there's no answer.

Half a milord, half of a boss,
half of a sage, half of a baby,
half of a cheat; there's hope that maybe
he'll be a whole one by and by.

6.

Мне не спится, нет огня;
Всюду мрак и сон докучный.
Ход часов лишь однозвучный
Раздаётся близ меня.
Парки бабье лепетанье,
Спящей ночи трепетанье,
Жизни мышья беготня...
Что тревожишь ты меня?
Что ты значишь, скучный шопот?
Укоризна, или ропот
Мной утраченного дня?
От меня чего ты хочешь?
Ты зовёшь или пророчишь?
Я понять тебя хочу,
Смысла я в тебе ищу...

Nemůžu spát, nemám oheň
všude tma a sen
krok hodinek jednoduchý
zní vedle mne
parky, babské rozhovory,
spánek, noci chvění,
život jako myši kroky...
Proč Ty vzrušuješ mne?
Co ty pro mne znamenáš, pořád stejný
šepot?
Vyčítání nebo mumlání mnou ztraceného
dne?
Co ode mne ty chceš? Voláš mne nebo
prorokuješ?
Chci tebe pochopit. Hledám v tobě
mysl.

Sleep forsakes me with the light;
shadowy gloom and haunting darkness;
time ticks on its way relentless and its
sound invades the night. Fateful crones
are at their mumbling, set the sleepy
night a-trembling, scurrying mouse-like,
life slips by... Why do you disturb me,
say? What's your purpose, tedious
whispers? Do you breathe reproachful
murmurs at my lost and wasted day?
What is this you want to tell me? Do you
prophesy or call me? Answer me, I long
to hear! Voices, make your meaning
clear...